

Мельник Ірина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент
(Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

СТРУКТУРА ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Поняття «етична компетентність» як базова складова професійної компетентності педагога увійшло в науковий обіг тільки наприкінці 90-х років і ще недостатньо вивчене в психолого-педагогічній науці.

Термін «етична компетентність» педагога є складною нелінійною системою, яка формує свій науковий апарат, інтегруючи знання багатьох наукових дисциплін (філософія, соціологія, культурологія, педагогіка, психологія та ін.).

Суть наукового підходу ґрунтується на тому, що споконвічно абсолютними і ціннісними орієнтирами розвитку людської свідомості були Істина, Добро, Краса. Ця аксіологічна тріада, як вважає В.Гриньова, є основою духовності, що зумовлює загальнолюдський сенс буття [1;13].

У процесі вивчення різних наукових підходів щодо визначення системних особистісно-професійних понять, яким є етична компетентність, визначилося кілька тенденцій.

У працях Є.Гришина виділяються два таких напрямки:

- професійні якості вчителя розглядаються через його педагогічні здібності;
- всі специфічні особливості педагогічної професії визначаються на фоні якостей особистості.

У дослідженнях В.Наумчика, Є.Савченко, В.Чернокозової, Погребняка Ю.В.[1] чітко простежується третій напрям: професійно-етичні якості педагога формуються на основі загальних норм педагогічної етики в системі його ставлення до своєї праці, учнів, колективу і колег, батьків.

Зважаючи на те, що поняття «компетентність» є системним утворенням, можна виокремити і четвертий підхід, запропонований відомим британським психологом Дж. Равеном. На його думку, компетентність – це специфічна здібність, потрібна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній сфері, що охоплює фахові знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії [3].

Проаналізовані численні наукові позиції свідчать про непродуктивність зведення етичної компетентності як узагальнюючого професійно-особистісного морального утворення до визначення сукупності якостей, здібностей чи знання норм педагогічної етики.

Отже, вихідною точкою визначення цього поняття, на нашу думку, може стати інтегрований комплексний підхід, який має спиратися на теорії професійної компетентності (Є.Шияновим та А.Марковою).

Таким чином, спираючись на ключове поняття «професійна компетентність», структура якого в цілому визначена згаданими вище вченими, а також враховуючи компоненти етики як філософської категорії: моральну свідомість, моральні взаємини, моральну діяльність, можна запропонувати інтегральну структуру етичної компетентності. В загальному плані етична компетентність – це взаємодіюче, взаємопроникаюче утворення змістового, особистісного та діяльнісного характеру, що є системою взаємопов'язаних між собою компонентів: змістового(когнітивного),

особистісного й операційно-процесуального. Згідно з такою структурою етична компетентність має дві форми прояву: статичну і динамічну.

Статична форма характеризує рівень сформованості моральних цінностей і принципів особистості й відбиває її наявний етичний рівень. Динамічна форма виявляється в умінні реагувати в різних психолого-педагогічних ситуаціях, не порушуючи норм педагогічної етики. Завдяки їй створюються умови для педагогічної рефлексії, самовдосконалення, вибору оптимальних професійно-особистісних орієнтирів та шляхів взаємодії з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Діалектика розвитку етичної компетентності вчителя полягає у взаємодії статичної і динамічної її форм, що може відбуватися в процесі професійної підготовки та діяльності.

Етична компетентність презентує головні регуляції дій педагога, які закріплюються в його звичках, традиціях, принципах життя, психологічних станах. Тому доцільно визначити компоненти етичної компетентності як системного утворення через комплексні, інтегративні характеристики, а саме: змістовий(когнітивний), особистісний, операціонально-процесуальний.

Цінності як найважливіший елемент внутрішньої структури особистості формують своєрідний етичний еталон, детермінують позицію педагога щодо різних педагогічних об'єктів. У системі педагогічних цінностей етична складова входить до кожного компонента її структури: цінності-цілі, цінності-мотиви, цінності-заняття, технологічні цінності, цінності-властивості, цінності-відношення. Для етично компетентного вчителя в умовах реалізації гуманістичної парадигми освіти основним є ставлення до особистості дитини як до найвищої цінності, визнання її людських прав і свобод. Така позиція дає змогу педагогові розглядати процес навчання не як самоціль, а як спосіб формування індивідуальності дитини згідно з логікою й динамікою його вікового і психічного розвитку.

Таким чином, етичні норми й гуманістичні цінності – це фундамент педагогічної діяльності і від ступеня їх розуміння та усвідомлення залежить рівень сформованості педагогічної і моральної свідомості.

Список використаних джерел

1. Погребняк Ю.В. Формування професійної компетентності керівників шкіл як педагогічна проблема // Управління школою. 2004. №16-18. С.21-24.
2. Сорочинська В. Є. Цілісне становлення особистості майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія, 1999. № 3. С.5-9.
3. Сохань Л. В., Єрмакова І. Г. Психологія і педагогіка життєвотворчості. К.: Либідь, 1996. 407 с.